

Къде е мястото на България в световния износ през 2013?

Автор: Веселин Илиев – Главен директор „Външноикономическо сътрудничество“, БСК

България вече е на 63 място в света по износ на стоки, с 2 места по-нагоре спрямо 2012. През последните 5 години българските фирми постигат средногодишен ръст на износа от 15%. През същия период, световният внос расте с 10% средногодишно, т.е. изместваме други доставчици на глобалните пазари. Както и досега, България е лидер в износа на някои нишови продукти.¹ Такава трябва да бъде и по-нататъшната специализация – продуктова, а не секторна. Икономиката няма 2 или 3 водещи и структуроопределящи отрасли и не може да се очаква България да е експортен лидер в цял сектор. Изложената по-долу информация цели да покаже различна гледна точка при търсенето и обработката на данни за световната търговия.

1. Износ на България за 2013 и тенденции в периода 2009-2013

Както и в предишни години, водещите експортни групи стоки на България са горива и мед, следвани от електрически и електронни изделия и машини. През последните десетина години експортният ръст при горива и мед изпреварва ръста на световния внос, но и при двете групи стоки ръстът през 2013 се забавя. Износът на електроника и електротехника през последните 5 години (2009-2013 г.) бележи средно годишен ръст 15%, докато световният внос расте с 9% за същия период, т.е. страната ни печели пазарен дял. През 2012 тази група стоки отбеляза спад с 12%, но 2013 бе с растеж 25%, което компенсира изоставането предишната година. Износът на машините и части за 5 години отбелязва среден ръст 17% при средногодишен ръст на световния внос 8%. Много силен ръст има при житните растения – средно 31% за 5 години при ръст на световния внос от 13%, а само 2013 ръстът е 50%. Следващите групи продукти са облекла, различни от трикотажните, маслодайни семена, фармацевтични продукти, желязо и стомана. При облеклата има известно раздвижване през 2013. Ако към това се добави и ръстът от 14% за 2013 при трикотажните изделия, може би виждаме знаци за край на дълго продължилата криза в сектора. През последните 5 години традиционно добре се представя износът на маслодайни семена – средно 17% ръст на нашия износ при 14% ръст на световния внос; има голям скок от 38% през миналата година. Износът на фармацевцията също бележи рекорди – съответно 20% срещу 4% световен внос. Изостават желязо и стомана – регистрира се не само спад от 12% през 2013, но и загуба на пазарен дял в периода 2009-2013. Малко по-добре се представят изделията от желязо и стомана. Сравнително бедната на природни ресурси България регистрира впечатляващи 55% ръст в износа на руди, шлаки и пепели. Наистина, по-голямата част от ръста се дължи на нараснали цени. Добре се представят износителите на пластмасови изделия, автомобилната промишленост, велосипеди, мебели и тютюн. Повечето от останалите групи стоки също бележат ръст. Сред по-важните експортни групи спад за 2013 имаме при оптична и медицинска апаратура, неорганична химия, торове и някои месни продукти.

По отношение мястото ни в света, на най-предни позиции вече са следните групи стоки: олово и изделия от олово, където заемаме 14 място сред износителите, следват житните растения – 15, маслодайни семена – 16, и оръжия и мунициции – 18 място.

Миналогодишният ни преглед включваше 13 стокови групи с износ над 500 милиона щ.д., докато сега в листата ни попаднаха 15 групи. Също за сравнение, през 2012 тези стокови групи формираха малко под 18 милиарда щ.д., а през 2013 водещите 15 стоково групи генерират над 21 милиарда щ.д.

Водещи стокови групи в износа на България, 2013 (над 500 млн.щ.д.)

Глав а от МТ	Описание	Износ 2013 (хил.щ.д. ²)	Среден год. ръст на износа в стойност 2009-2013, (%)	Ръст на износа в стойност 2012-2013, (%)	Среден ръст на световния внос 2009-2013, (%)	Място в световния износ
	Всички продукти	29476273	15	10	10	63
27	Минерални горива	4448360	21	1	16	65
74	Мед и изделия от мед	3006634	19	7	11	20
85	Електрическа и електронна апаратура	2314975	15	25	9	47
84	Машини и механизми	2127006	17	15	8	46
10	Житни растения	1583622	31	50	13	15

¹ Данните са на СТО и за 2013 са неокончателни. СТО обединява данните на националните статистически органи.

² Данните са в щатски долари за намаляване ролята на курсовите разлики.

62	Облекла, различни от трикотажните	1020194	4	8	5	29
12	Маслодайни семена	1010521	17	38	14	16
30	Фармацевтични продукти	888292	20	19	4	33
72	Чугун, желязо и стомана	817291	7	-12	8	47
61	Трикотажни изделия	813273	3	14	7	33
26	Руди, шлаки и пепели	739763	55	0	16	31
39	Пластмаси и изделия	733608	20	22	10	55
87	Автомобили, трактори, велосипеди, вкл. части и принадлежности	698889	28	24	11	51
94	Мебели	530352	20	13	8	43
24	Тютюн и тютюневи изделия	529265	9	13	6	22
	Общо за изброените:	21262045				

Разбираемо, нашият интерес е по-голям към анализа по подпозиции на Хармонизираната система, които изтъкват нишови продукти, конкурентоспособни в глобален план. През последните 5 години (2009-2013) при всички стоки с износ над 200 млн.щ.д., с изключение на електроенергия, комплекти проводници за автомобили и тютюни на листа, ръстът в стойност изпреварва ръста в количество. Това означава, че част от ръста на износа се дължи на повишени цени, а не на повече произведена и изнесена продукция. При средни и тежки нефтени деривати и при маслодаен слънчоглед $\frac{1}{4}$ от ръста се дължи на ценови нараствания.

В стойностно изражение през 2013, България има най-голям износ на средни и тежки нефтени деривати, но за периода 2009-2013 средногодишният ръст е 24% при ръст на световния внос от 20%. Следващи в експортната ранглиста са леки нефтени деривати със средногодишен ръст за периода 2009-2013 от 25 %, от които над половината се дължат на по-високи цени. При рафинирана катодна мед има 16% средногодишен ръст срещу 7% ръст на световния внос. България запазва водещо място в света при износ на нерафинирана анодна мед вече няколко години. Средногодишният ръст е 32%. Износът на пшеница продължава да чупи рекорди и бележи стабилен ръст от 33% за 2009-2013, увеличава експортни цени и заема нови пазари. България се изкачи едно място нагоре и е на 11 място в света по износ на пшеница, като всички държави преди нас имат поне 3-4 пъти по-голяма територия! Традиционно за последните години, въпреки негативните данни за 2012, слънчогледовите семена заемат все повече пазарни ниши, ръстът 2013 спрямо 2012 е 46%, а усреднено за 2009-2013 – 21%. Износът на медикаменти продължава да расте, 2013 спрямо 2012 – 31%, средно за 5 години – 23, при ръст на световния внос за същия период – 3%. В този преглед непременно трябва да споменем нов продукт сред водачите – царевица; 2013 спрямо 2012 – 125% ръст, средно за 5 години – 42%, при ръст на световния внос за същия период – 17%. По износ на царевица вече сме на 11 място в света.

Водещи стоки в износа на България, 2013

Код от МТ	Описание	Износ 2013 г. (хил.щ.д.)	Среден год. ръст на износа в стойност 2009-2013 г., (%)	Среден год. ръст на износа в количество 2009-2013 (%)	Среден ръст на световния внос 2009-2013 г., (%)	Дял в световния износ (%)	Място в световния износ
271019	Средни и тежки нефтени деривати	2163849	24	8	20	0.3	40
271011	Леки нефтени деривати	1690037	25	11	20	0.6	35
740311	Рафинирана катодна мед	1478917	16	7	10	2.3	15
740200	Нерафинирана анодна мед	1035069	32	21	15	15.2	2
100190	Пшеница	918538	33	17	13	2.1	11
120600	Семена от слънчоглед	743625	21	7	14	17.8	1
300490	Медикаменти	675835	23	11	3	0.3	30
100590	Царевица	487639	42	33	17	1.6	11
271600	Електроенергия	455583	5	8	5	1.3	22
260300	Медни руди и техни концентрати	368467	30	24	15	0.7	20
261690	Руди на благородните метали и техни концентрати	349307	n.a.		18	10.6	4
240220	Цигари, съдържащи тютюн	274330	31	28	5	1.4	17
854430	Комплекти проводници за автомобили	269889	6	8	16	0.8	22

283620	Калцинирана сода	230245	16	14	7	8.9	3
240110	Тютюни на листа	209564	-7	-8	3	8.8	3
853710	Електрически табла, <1000 V	198534	33	n.a.	18	0.4	32

2. Динамика на пазарите ни

Водещи пазари за износа на средни и тежки нефтени деривати продължават да са Гибралтар, Турция и Сингапур; общо 2/3 от износа ни е за тях. Украйна, Италия и Сърбия формират още почти 16% от пазарите ни. През последната година износът за Гибралтар намалява с много бързо темпо, основно за сметка на ръст към Сингапур. Вече сме едва седми доставчик за Гибралтар, а 2012 бяхме първи. За Турция сме пети доставчик, като безспорен пазарен лидер там е Русия. За отбелязване е, че България постига на турския пазар с няколко процента по-добри цени отколкото постига Русия.

Леки нефтени деривати изнасяме най-много за Украйна, Турция и Тунис, формиращи почти 40% от пазарите ни. Големи пазари за нас са също Република Южна Африка, Ливан, ОАЕ, Грузия. През последната година най-бързо расте износът ни на леки нефтени деривати за Ливан и Тунис. За Ливан сме трети по важност доставчик след лидерите Италия и Франция, но постигаме малко по-ниски експортни цени от тях.

Катодната мед се изнася за Китай 37%, Турция 28% и Италия 22%. Печелим пазарни позиции и в трите страни. Китай е най-големия вносител на продукта с цели 38% от световния внос. Анодната мед отива само за Германия и Белгия.

Водещи пазари за пшеницата са Испания 23%, Румъния 11%, Либия, Италия, Гърция, Сирия. Най-добри цени, обаче, постигаме в ОАЕ, Ливан и Египет – средно около 320 - 330 щ.д./тон.

България е на първо място в света по износ на слънчогледови семена. Най-голяма част от износа е за Холандия, Турция, Франция, Португалия, а най-добри цени постигаме в Германия и Великобритания. С изключение на тях двете, експортните ни цени са около 530-580 щ.д./тон, което е близо до средните цени на конкурентите ни - 600 щ.д./тон пазарите. Печелим пазарни позиции в почти всички страни, губим в Турция и Румъния.

Износът на медикаменти бележи 23% средногодишен ръст за 2009-2013 при ръст на световния внос 3%. Русия и Германия формират 40% от износа ни, следвани от Румъния, Украйна, Полша, Холандия. В Русия губим пазарни позиции, но в Германия, Полша и Холандия – печелим.

До тази година сред водещите експортни стоки не е попадала царевичата. Ръстът на износа 2013 спрямо 2012 е 125%, а средно за 2009-2013 – 42%. По износ на царевича вече сме на 11-то място в света. Пазарите ни са диверсифицирани – повечето страни от ЕС и Средиземно Море.

Износът на електроенергия продължава да е значим за българската икономика. За периода 2009-2013 г. средният ръст е 5%, колкото и на световния внос, но при спадащи цени. Износът на електроенергия е основно за Турция, Гърция, Чехия, Словения, Македония, Сърбия, Румъния. Най-добрите цени постигаме в Турция и Сърбия.

Износът на медни руди и на руди на благородните метали и техни концентрати продължава да е значителен – общо за двете стоки над 700 мил. щ.д. Медните руди се изнасят за Намибия и Китай. Рудите на благородните метали – за Белгия, Германия, Корея и Канада при експортна цена е около 230 хил.щ.д./тон. Нито една от четирите държави не отчита внос от България, а и по принцип общият им внос от целия свят на тази стока и десетки пъти по-малко, отколкото България отчита като износ за тях.

По български данни, цигари изнасяме основно за ОАЕ и Ирак, бележим много голям ръст на продажбите през последните години, макар през 2013 да има известно пренасочване от Ирак към ОАЕ.

В резултат на няколко чуждестранни инвестиции, България зае важни пазарни позиции при износа на комплекти проводници за автомобили. Изнасяме за Турция 38%, Словакия 14%, Румъния, Испания, Франция, Полша, Германия. Сравнително голям пробив правим на румънския пазар, докато в Испания, Франция, Полша и Германия имаме спад. Това води до известно отстъпление на пазарни позиции в световен мащаб.

Калцинираната сода е традиционен продукт и с традиционни пазари. Постепенно се печелят пазарни позиции. Делът ни в световния износ достигна 8.9%.

С изключение на 2013, износът на тютюни на листа постепенно намалява. Основните пазари са Гърция и Белгия, формиращи 50%, но важни пазари са САЩ, Холандия и др. при износа за Белгия, САЩ и Холандия, постигнатите цени са 6-7 хил. щ.д. на тон, докато за Гърция – с около ¼ по-ниски.

Също нов продукт сред водещите са електрическите табла ниско напрежение. Световният внос нараства средно с 18% през последните години и българските производители са се възползвали от тази

ниша. За периода 2009-2013 средногодишният ръст е бил 33%, а само за 2013/2012 – 58%. Износът е основно за Германия, Франция, Китай и Полша.

Български стоки с най-високо място в световния износ през 2013:

<i>Код от МТ</i>	<i>Стока</i>	<i>Място 2013</i>	<i>Износ (хил.щ.д.)</i>
110419	Зърна, сплескани или на люспи, различни от овесени	1	25429
120600	Слънчогледови семена	1	743625
740200	Нерафинирана анодна мед	2	1035069
020735	Патешко и гъше месо	2	91306
081210	Временно консервирани череши	2	19483
090920	Семена от кориандър	2	17165
283620	Калцинирана сода	3	230245
240110	Тютюни на листа	3	209564
120590	Рапица	3	118368
392220	Седалки и капаци за тоалетни чинии	3	53893
261690	Руди на благородните метали и техни концентрати, различни от сребърните	4	349307
740911	Медна ламарина	4	155055
691010	Изделия за баня и кухня от порцелан	4	103364
550961	Прежди от акрилни влакна, смесени с вълна	4	40869
790500	Цинк на листа и фолио	4	38762
740929	Медно-цинкова ламарина	4	23358

Най-голям дял в световния износ бележим при временно консервирани череши – 20.3%, слънчогледови семена 17.8%, зърна, сплескани или на люспи, различни от овесени 15.4%, нерафинирана анодна мед 15.2%, патешко и гъше месо 14.2%.

3. Световен внос

Общият внос на всички страни по групи стоки се подрежда така: горива, машини, транспортни средства, пластмаси, метали.

В света през 2013 г., сравнено с 2012 г., най-бързо расте вносът на продукти от благородни метали, въглища, руди, животински мазнини.

Сред важните за България водещи експортни стоки, най-големите вносители в света са:

- Зърна, сплескани или на люспи, различни от овесени – Холандия, Дания, Германия, Великобритания. Най-високи цени се постигат в Дания.
- Слънчогледови семена – Турция, Холандия, Германия, Франция, Испания
- Патешко и гъше месо – Германия, Белгия, Франция, Великобритания, Швейцария
- Временно консервирани череши – Италия, САЩ, Мексико, Гърция, Канада, България (!)
- Калцинирана сода – Мексико, Бразилия, Индонезия, Индия
- Тютюни на листа – САЩ, Белгия, Индонезия, Русия, Германия, Холандия
- Седалки и капаци за тоалетни чинии – Германия, САЩ, Великобритания, Франция
- Изделия за баня и кухня от порцелан – САЩ, Германия, Франция, Великобритания, Саудитска Арабия
- Прежди от акрилни влакна, смесени с вълна – Италия, Хонконг, Турция, Китай, Бангладеш

За повече информация:

Веселин Илиев
 Главен директор
 Център „Външноикономическо сътрудничество“
 Българска стопанска камара

Т.: 02/932 0954
 e-mail: ierc@bia-bg.com